

Paula Saikkonen

Monimuotoinen kokoomateos tulkitsevasta politiikka-analyysistä

Liisa Häikiö & Helena Leino (toim.):

Tulkinnan mahti. Johdatus tulkitsevaan politiikka-analyysiin. Tampere University Press, Tampere, 2014. (279 s.)

Aikana, jolloin politiikassa asiat ovat sitä miltä näyttävät, on ”Tulkinnan mahti” kuvaava nimi kirjalle, jonka tavoitteena on alaotsikon mukaisesti toimia johdatuksena tulkitsevaan politiikka-analyysiin. Jo nimi kertoo, että valtaa käytetään myös siellä missä tulkintaa tehdään.

Kirja koostuu kahdesta osasta. Ensimmäisessä osassa keskitytään politiikkaprosessien tulkintaan käsitteellisten ja konkreettisten tutkimusesimerkkien tuella. Kirjan jälkimmäisessä osassa puolestaan pohditaan tutkimuksen ja tiedon valtaa politiikkaprosesseissa, ja siten liikutaan tieteen ja teknologian tutkimuksen kentällä. Tämä sopii hyvin teokseen, joka kannustaa oppialarajojen ylittämiseen olennaisena osana tutkimuksen tekoa. Tulkitseva politiikka-analyysi kuvataan hallinnan, politiikkaverkostojen, instituutioiden, yhteiskunnallisten liikkeiden ja poliittisen päätöksenteon tutkimuksena (s. 11).

Kirjan toimittajien mukaan tulkitseva politiikka-analyysi (*interpretative policy analysis*) on hedelmällinen lähestymistapa, kun halutaan ymmärtää jotakin tiettyä tapahtumaa tai tapahtumaketjua, ajalliset ja paikalliset yhteydet huomioiden. Yritetään toisin sanoen selittää hallintakäytäntöjen dynamiikkaa. Tutkijan on oltava hereillä myös käsitteiden kanssa: erilaiset hyvää tarkoittavat käsitteet (esim. kestävä kehitys, oikeudenmukaisuus, universalismi) saavat konkreettisen muotonsa vasta käytännön toimissa, esimerkiksi kuntatasolla (s. 244–245).

Tulkitsevan politiikka-analyysin kohteeksi asetuu se, kenen näkemykset ovat ohjanneet politiikkaprosessia tai kenen näkemykset ovat jääneet syrjään tai on tarkoituksellisesti syrjäytetty. Kun nämä seikat tunnetaan, voidaan siirtyä arvioimaan sitä, minkälaisia yhteiskunnallisia seurauksia on odotettavissa. Analyysillä vastauksia haetaan esimerkiksi siihen, miten politiikkaa käytännössä toteutetaan tai miten eri tavoin politiikkaprosessia voidaan ymmärtää ja tulkita (s. 20–24). Kun otetaan huomioon kirjan vahva painotus tulkintaan ja diskursiivisiin tutkimusmenetelmiin, saattaa lukija jäädä pohtimaan, miten termi *politiikkaprosessi* on saanut niin merkittävän aseman teoksessa ilman, että sitä juurikaan perustellaan.

Kirjan ensimmäisen osan aloittaa Marja Keräsen artikkeli, joka toimii mainiona johdantona osan muihin teksteihin. Keränen pohtii onko politiikkaprosessi politiikkaa vai hallintoa? Vastaus ei ole olennainen vain politiikan ja hallinnon rajanvetona, vaan sillä on suora vaikutus myös kansalaisten yhteiskunnalliselle roolille ja osallistumiselle. Rautalankamallissa voitaisiin ajatella, että edustuksellisessa demokratiassa kansa valitsee hallitsijansa ja hallinto toteuttaa näiden hallitsijoiden tahdon, ainakin teoriassa. Koko kirjan taustaoletuksena kuitenkin on, että tätä teoreettista mallia ei käytännössä juuri esiinny. Tänä päivänä puhutaan pikemminkin hallinnasta tai hallinnoinnista kuin hallinnosta. Vaikuttamista tehdään verkostoissa ja jatkuvasti muuttuvissa olosuhteissa. Tästä syystä tarvitaan ymmärrystä siitä, miten päätökset yhteiskunnassa muotoutuvat. Ne syntyvät poliittisten päättäjien, hallinnon virkamiesten, kansalaisten, yritysten ja järjestöjen välisen vuorovaikutuksen ristipaineissa.

Neljä seuraavaa artikkelia ovat konkreettisia esimerkkejä siitä, miten tulkitsevaa politiikka-analyysia voidaan hyödyntää tutkimuksessa. Elina Mikkola ja Liisa Häikiö kuvaavat merkitysten muodostumista päästökaupan kansallisissa kamppailuissa ja tarinalinjoissa tuoden esille, miten kestävä kehitys sai tilanne- ja tapauskohtaisia tulkintoja. Eri toimijat hyödynsivät näitä tulkintoja omiin tarkoituksiinsa sopia ja sovittaen. Helena Leino keskittyy politiikan performatiivisuuteen Tampereen keskusareenan suunnittelussa. Hän perkaa kaavasunnittelua ja kaavoituspolitiikkaa pohtien, onko esimerkiksi kaupunkilaisten kuulemisessa ollut tavoitteena aito kuuntelu ja oppiminen vai onko kyse sittenkin siitä, että rakentamalla kuulemisen näyttämö uskottavasti tehtävät päätökset voidaan oikeuttaa helpommin. Jere Nieminen kirjoittaa yksityismetsien hirvivahinkojen korvaamisesta ja osoittaa, miten hallinnon ohjeet eivät ole lainkaan niin yksityiskohtaisia kuin hirvivahingot. Tämä jättää tulkinnan varaa vahinkoja arvioivalle asiantuntijalle. Asiantuntijan valinnat vaikuttavat näin korvaussumman muodostumiseen. Kirjan ensimmäisen osan päättää Liisa Häikiön kirjoitus oikeudenmukaisuudesta sosiaaliturvan uudistami-

nessa. Artikkeliki ammentaa filosofi Nancy Fraserin oikeudenmukaisuuden käsitteestä tavoitteenaan tarkastella samanaikaisesti politiikkaprosessiin osallistuvien ihmisten oikeudenmukaisuustulkintoja ja arvioiden sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumista. Tutkimuksen tulokset eivät ole mairittelevia.

Kirjan toisen osan aloittaa Yrjö Hailan herättävä artikkeli epävarmuudesta politiikassa, tai ehkä voisi puhua jopa epävarmuuden politiikasta. Haila kirjoittaa semanttisesta tilasta, jossa epävarmuuksien luonnetta voidaan arvioida. Arviointi auttaa ymmärtämään minkälaisesta epävarmuudesta on kyse. Esimerkiksi tiedollinen epävarmuus ja ennustamattomuudesta johtuva epävarmuus voidaan erottaa toisistaan. Epävarmuuden luonne vaikuttaa luonnollisesti myös siihen, miten sen kanssa toimitaan. Syvällinenkin ymmärrys tietyn ilmiön seurauksista ei auta, jos muuttuvissa olosuhteissa ei kyetä ymmärtämään ilmiön esiintymisen syitä. Poliittisessa päätöksenteossa joudutaan väistämättä tekemään päätöksiä epävarmuuden olosuhteissa. Haila päätyy toteamaan (s. 169), että epävarmuuteen voidaan suhtautua kolmella tavalla: vähentämällä sitä, varautumalla siihen tai käyttämällä sitä hyväksi. Epävarmuutta voidaan rajata, mutta tyystin sitä ei voida poistaa. Pessimismiin vajoamisen sijaan Haila ehdottaa institutionaalista oppimista epävarmuuden sietämiseksi.

Tutkimuksen suhdetta politiikkaprosessiin tarkastellaan konkreettisemmin kolmessa seuraavassa alaluvussa. Ari Jokinen ja Nina V. Nygren kirjoittavat biodiversiteetin hallinnasta kaupunkiseudulla analysoiden miksi erilaiset vaihtoehdot tuntuvat tyypistyvän hallinnon, päätöksenteon ja kaupunkilaisten jännitteisissä vuorovaikutussuhteissa siten, että lopulta toteutetaan vain se, mikä on laissa säädetty tai turvaututaan muuten mekaanisiin menettelytapoihin. Heille tulkitseva politiikka-analyysi näyttää toisenlaisten vaihtoehtojen osoittajana. Jarkko Bamberg kirjoittaa kaavoitukseen osallistamisesta sosiomateriaalisena käytäntönä. Huomion kiinnittäminen käytäntöihin tekee näkyväksi osallistamismenetelmiin sisältyvää valtaa tai tiedonpolitiikkaa. Viimeisessä toisen osion varsinaisessa luvussa kuvataan kaupunkipolitiikan ja kansalaisosallistumisen monitulkintaisuutta uusissa hallinnan muodoissa ja hallintaverkostoissa. Tässä artikkelissa Kanerva Kuokkanen tuo esille, miten virkamiehillä on toimeenpanovaltaa. Ruohonjuuritason virkamiehet voivat vesittää tai edistää poliittisen vallan esittämiä toiveita toimeenpanovaiheessa. Sosiaalipolitiikassa puhutaan portinvartijoina

toimivista katutasen byrokraateista. Toimeenpanovallan ongelmia olennaisempaa on kuitenkin havainto siitä, että erilaiset kaupunkilaisten osallistumista edistävät tavat ovat huonoja, jos osallistumisen antia ei tosiasiaa olla valmiita kuulemaan. Tällöin osallistuminen jää itsetarkoitukseksi vaille todellista merkitystä.

Tulkitseva politiikka-analyysi toimii kirjassa kokoavana analyttisenä viitekehysenä. Kirjan lukemista helpottanee, että tuntee laadullisten tutkimusmenetelmien kenttää ja on kenties muutenkin perehtynyt erilaisiin tutkimussuuntauksiin. Teoksessa kyllä avataan diskursiivisia menetelmiä tai oikeastaan niiden eroja, mutta asiaa tuntemattomalle käsittely jäänee pintapuoliseksi. Tosin kirjaa ei tulkintani mukaan ole tarkoitettu menetelmäopintojen alkuvaiheeseen. Lukijana alkaa väistämättä piirtää mieleensä jonkinlaista tutkimussuuntauksien ja -menetelmien karttaa, johon sijoittaa eri artikkeleissa käytetyt tutkimusmenetelmät.

Alue- ja ympäristöpolitiikan tutkijalle oppialojen rajanylitykset ovat pikemmin sääntö kuin poikkeus. Tapaustutkimuksissa tavallista on erilaisten aineistojen käyttö, paikallisten ja globaalien ilmiöiden tutkiminen tiettyssä ajassa ja paikassa muuttuvina tapahtumina. Tämänkaltaisten tutkimusasetelmien kanssa operoiville kirja on rohkaiseva esitys ja antaa paljon välineitä tutkimuksen toteutukseen.

Kirjan teoreettisena antina pidän sitä, että lukuisten tutkimusesimerkkien kahlaaminen saa lukijan vakuuttumaan paremman suomalaisen yhteiskunnan mahdollisuudesta. Se kuitenkin edellyttää, että osataan edes jossain määrin luopua asiantuntijuuden rajoista eri rooleissa (esim. kuntapäätätjä, asiantuntija, viranhaltija). Tämä edellyttää erilaisten tiedonmuotojen hyödyntämistä yhteiskunnallisissa päätöksenteossa. Kuntapäätöksenteon instituutiot näyttävät elävän vankasti menneessä, mutta niiden ympärillä rönsyilee erilaisia amebamaisia osallistamisen ja osallistumisen menetelmiä. Menetelmien vaikutus kuntademokratiaan on monelta osin vielä kysymysmerkki. Samaan aikaan juuri kuntatasolla tai paikallisesti piilee mahdollisuus hyvinvoinnin lisäämiseen, jos kuntalaiset pääsevät aidosti osallistumaan omaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

Kirja osoittaa, että tulkitsevaa politiikka-analyysia on mahdollista hyödyntää monin tavoin. Asiaan vihkiytymättömälle analyysi voi antaa uuden näkökulman. Politiikka-alojen tutkijalle (esim. ympäristöpolitiikka, sosiaalipolitiikka) teos on kauan kaivattu suomenkielinen tarina siitä, miten tutkimus ja tutkimuskohde elävät erottamatonta yhteiseloa.